

การแสวงหาปัญญาทางการศึกษาตามหลักวุฒิชธรรม*
THE PRINCIPLE OF ACQUIRING WISDOM THROUGH THE PRINCIPLES
OF VUTHIDHAMMA

พระมหาชวลิต โสชชโว (โกศวรากร) PhramahaChaowalit Kosachawo (Pokawarakorn)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: phra.chaowalit2530@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษาเรื่องการแสวงหาปัญญาทางการศึกษาด้วยหลักวุฒิชธรรมซึ่งหลักวุฒิชธรรมคือ หลักธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความเจริญงอกงามแห่งปัญญา ประกอบด้วย 1) สัพปุริสสังเสวะ คือ รู้จักเลือกแหล่งวิชา คบหาท่านผู้รู้ ผู้ทรงความดี มีภูมิธรรมและปัญญา 2) สัทธัมมัสสวนะ คือ เอาใจใส่สดับตรับฟังคำบรรยาย คำแนะนำสั่งสอน แสวงหาความรู้ทั้งจากตัวบุคคลโดยตรง และจากหนังสือ หรือสื่อมวลชน ตั้งใจค้นคว้า หมั่นสอบถามให้เข้าใจถึงความรู้ที่แท้จริง 3) โยนิโสมนสิการ คือ รู้จักกระบวนการคิดวิเคราะห์หาเหตุผลที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยแยกแยะเห็นถึงสาเหตุและสืบสาวให้เห็นเหตุผลว่า สิ่งนั้นคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น 4) ธัมมานุธัมมปฏิบัติ คือ ความสามารถนำสิ่งที่ได้เล่าเรียนรับฟังและตรិตรองเห็นชัดแล้ว ไปใช้ปฏิบัติหรือลงมือทำให้ถูกต้องตามความมุ่งหมาย ซึ่งการแสวงหาปัญญามีความสำคัญเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน เพราะสามารถค้นหาข้อมูลได้ง่ายขึ้นจากหลายช่องทาง บุคคลเมื่อได้ประพฤติดำเนินการตามหลักดังนี้แล้ว สามารถแสวงหาความรู้และหากนำมาพิจารณาอย่างดีย่อมเกิดปัญญา ย่อมบรรลุวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหมาย นำไปสู่ความเจริญสร้างประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งยังเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศให้มีหลักคิดที่ถูกต้อง สามารถขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความเจริญและดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: ปัญญา, การศึกษา, วุฒิชธรรม, หลักธรรม

Abstract

This academic article focus on the acquiring educational wisdom with the Vuthidhamma principle that will lead the practitioner to the growth of wisdom which consist of four aspects. 1) Sappurisanseva is knowing how to choose the source of knowledges, association with the learned persons, good person, enlightened and wisdom. 2) Saddhammasavana is being energetic in listening to lectures, advice and learning knowledge both directly from the person and book or the media as well as intend to research and ask to understand the real knowledge always. 3) Yonisomanasikara is the process of analytical thinking, examining the causes and effects in the right method by yourself and distinguishing

*Received: June 21, 2023, Revised: August 12, 2023, Accepted: August 12, 2023.

the condition and investigating the reasons that what is that, how did this happen, why is that.

4) Dhammanudhammapatipatti is being able to utilize knowledge from learning, listening and thinking carefully and use for practice by the appropriate means. However, acquiring the wisdom is very important in the present because it is easier to find information from many channels. When the person has practiced according to the following principles, who is being able to acquire knowledge and well considered, will get wisdom and succeeds in achieving his desired objectives in order to the growth for self and others. Moreover, It is also the development of human resources in the country, which they have correct principles and drive the country towards achieving growth as well as live happily in society.

Keywords: Wisdom, Education, Vuthidhamma, Principle

บทนำ

การดำเนินชีวิตในโลกยุคข้อมูลข่าวสารที่เต็มไปด้วยสื่อต่างๆ ในโซเชียลมีเดีย สามารถค้นหาข้อมูลข่าวสารได้จากช่องทางต่างๆ ได้ง่าย ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมต่อกันได้ทั่วโลก หากมนุษย์ไม่มีปัญญารู้เท่าทันในการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ย่อมอยู่ได้ยาก กล่าวคือ เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารต่างๆ ถูกสร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้มนุษย์ทำสิ่งต่างๆ ได้ง่ายขึ้น สิ่งนี้ล้วนเป็นเหมือนดาบสองคม ขึ้นอยู่กับผู้ใช้งานจะใช้อย่างไร หากใช้ไปในทางที่ดี สามารถนำความรู้ ข้อมูลข่าวสารมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เป็นช่องทางในการเลี้ยงชีพอย่างสุจริต ย่อมเกิดประโยชน์แก่ตนเอง นำไปพัฒนาองค์กรก่อเกิดประโยชน์แก่คนจำนวนมาก แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้ไม่มีปัญญาหากนำไปใช้ในการทำความชั่ว ก็ย่อมทำได้ง่าย เมื่อทำความชั่วไปแล้วย่อมได้รับผลของกรรมชั่วที่ตนทำทั้งในโลกนี้และโลกหน้า แม้ผู้ไม่มีปัญญารู้เท่าทันย่อมตกเป็นเหยื่อการล่อลวงของมิฉฉาชีพด้วยอำนาจแห่งความโลภ หรือตกเป็นทาสเทคโนโลยีด้วยอำนาจของความหลง ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น

ปัญญาจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เป็นแสงสว่างที่ชี้ให้เราเห็นความเข้าใจ การพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเป็นเหตุเป็นผล สามารถดับทุกข์ที่เกิดจากการดำเนินชีวิตในเบื้องต้น ประกอบกิจการงานสิ่งใดก็บรรลุตามเป้าหมายถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และเมื่อพัฒนาปัญญาจนถึงที่สุดแล้ว สามารถเห็นไปตามความเป็นจริง ขจัดกิเลสดับทุกข์ได้อย่างถาวร ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ปัญญา โลกสมิ ปชโชโต ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก” (ส. ส. (บาลี) 15/218/61, ส. ส. (ไทย) 15/80/85.) มนุษย์ตั้งแต่เกิดมานั้น เกิดมาพร้อมความไม่รู้จึงต้องมาเริ่มเรียนรู้กันใหม่ตั้งแต่เด็ก แล้วบ่มเพาะและสั่งสมความรู้ประสบการณ์มาเรื่อยๆ จนเกิดปัญญาที่เข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ในโลกในเรื่องต่างๆ ได้อย่างชัดเจนแล้วนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงอัตภาพของมนุษย์ให้อยู่รอดในสังคม สามารถสร้างสิ่งที่ไม่เคยปรากฏมีในโลกให้บังเกิดมีขึ้นมาได้ แน่แน่นอนว่าถ้าพึงประสบการณ์ และความรู้ตัวมนุษย์คนเดียวนั้นยากที่สามารถสร้างสิ่งที่ยิ่งใหญ่ให้เกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยแหล่งความรู้อื่นจากภายนอก จากประสบการณ์ของผู้อื่นเอามาศึกษาและปฏิบัติตาม สามารถต่อยอดและพัฒนาสร้างสรรค์ให้เจริญยิ่งขึ้นไปจึงเป็นที่มาของการศึกษาการเรียนรู้ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่สร้างคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบกิจการงาน

อาชีพได้ การศึกษาจึงช่วยให้คนเจริญงอกงาม ทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาจึงมีความจำเป็นของชีวิตอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากความจำเป็น ด้านที่อยู่อาศัย อาหารเครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ 5 ของชีวิต เป็นปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ด้านของชีวิตและเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตในโลกที่มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงรวดเร็วเช่นเดียวกัน ทำให้การศึกษายังมีบทบาทและความจำเป็นมากขึ้นด้วย (ธีรวัฒน์ วงศ์แก้ว, 2554)

ในเรื่องของการศึกษานั้น มีบุคคลที่ต้องทำกิจกรรมร่วมกันใกล้ชิดอยู่สองกลุ่ม คือ กลุ่มผู้เรียนซึ่งมีคำที่ใช้เรียกอยู่หลายคำ เช่น นักเรียน ผู้เรียน นิสิต นักศึกษา ลูกศิษย์ เป็นต้น กับกลุ่มผู้สอน ซึ่งมีคำที่ใช้เรียกผู้สอนอยู่หลายคำเช่นกัน ได้แก่ ครู ผู้สอน ผู้ฝึก อาจารย์ เป็นต้น ในระหว่างบุคคลทั้ง 2 กลุ่มนี้ กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญยิ่งก็คือ กลุ่มผู้สอนหรือครู เพราะเป็นกลุ่มที่ประกอบด้วย คุณวุฒิ วิทยุฒิและประสบการณ์เกี่ยวกับการสั่งสอนอบรม ถ่ายทอดความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์ให้แก่ศิษย์ได้อย่างกว้างขวาง ส่วนกลุ่มผู้เรียนหรือศิษย์นั้น ล้วนอ่อนเยาว์ด้วยประสบการณ์ ซึ่งหากไม่มีโอกาสได้รับการอบรมสั่งสอนจากครู ก็จะเป็นผู้โง่เขลา ไม่สามารถเอาตัวรอดในโลกนี้และโลกหน้า (พระภิกษุวาทีปริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), 2553) ฉะนั้นผู้ปรารถนาความสุขและความเจริญในชีวิตจึงจำเป็นต้องหันมาใส่ใจศึกษาทั้งทางโลกเพื่อให้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยกันได้ในสังคม และศึกษาธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อสร้างปัญญา นำพาชีวิตมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดตามคำสอนในพระพุทธศาสนา สำหรับหลักธรรมที่จะอำนวยความสะดวกโดยตรง คือ หลักกัณฑ์ธรรม

บทความนี้จะนำเสนอ การแสวงหาปัญญาทางการศึกษาตามหลักกัณฑ์ธรรม เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนของการแสวงหาปัญญา ซึ่งประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของปัญญา การแสวงหาปัญญาทางการศึกษา และหลักกัณฑ์ธรรม 4 เพื่อส่งเสริมการแสวงหาปัญญาทางการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปัญญา : ความหมายและความสำคัญ

คำว่า “ปัญญา” คือ ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการความรอบรู้ในกองสังขาร มองเห็นตามความเป็นจริงซึ่งสามารถสรุปความได้ว่า ปัญญาที่จะนับว่าเป็นความรู้อย่างทั่วถึงแท้จริงในพุทธศาสนา อย่างน้อยมี 4 นัยสำคัญที่ต้องรู้จักคือ (สุรพล ไกรสรารุณี, 2552)

1. ปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องของเหตุและผลของสิ่งนั้นๆ ซึ่งในที่นี้หมายถึง รู้ถึงโครงสร้าง รู้ถึงองค์ประกอบ รู้ที่มาที่ไป รู้เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
2. ปัญญาที่รู้ถึงคุณค่าและความหมายของสิ่งนั้นๆ ทั้งในส่วนที่เป็นคุณและโทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ที่มีต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม
3. ปัญญาที่รู้จักเข้าไปทำหน้าที่ จัดแจง จัดสรร จัดการหรือเข้าไปทำหน้าที่และเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง
4. ปัญญาที่รู้เท่าทันความเป็นจริงในกองสังขาร ซึ่งในที่นี้หมายถึง รู้เท่าทันในความเป็นไตรลักษณ์ (อนิจจัง, ทุกขัง, อนัตตา คือ ความเปลี่ยนแปลง, ความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้, ความไม่ใช่อัตน) ของสิ่งต่างๆ ที่เป็นของปรุงแต่ง ซึ่งจะมีผลทำให้จิตมีความเป็นอิสระไม่มีความบีบคั้นและไม่เกิดความประมาท ไม่ยึดมั่นถือมั่นแม้ในความรู้ที่มีนั้นและพร้อมที่จะปรับปรุงความรู้ต่างๆ ให้ดีขึ้นก้าวหน้าขึ้นตลอดเวลา

มนุษย์จึงต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต ให้ปราศจากความทุกข์ทางกายและความทุกข์ทางใจ เพื่อให้มีความสุขและอยู่รอดในสังคมได้อย่างสงบสุข มีความเข้าใจในเหตุผล ดีชั่ว รู้คิด รู้วินิจฉัย และรู้ที่จะจัดการสิ่งใดเป็นประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ (พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตฺโต), 2535) การเรียนรู้เป็นความหมายหนึ่งของการศึกษา ที่จะฝึกตัวเองพัฒนาชีวิตตนเอง ให้มีความสามารถที่จะเป็นอยู่ได้อย่างดี ซึ่งชีวิตของมนุษย์นั้นโดยปกติจะสัมพันธ์กับโลกใน 3 ด้าน (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2545) คือ

1. ด้านพฤติกรรม หมายถึง ความสัมพันธ์กับผู้คน เพื่อนมนุษย์สรรพสัตว์ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

2. ด้านจิตใจ หมายถึง ความสัมพันธ์ในการแสดงออกทางกาย วาจาของตนเองและผู้อื่น

3. ด้านปัญญา หมายถึง เป็นการแสดงออกทางด้านความเห็น ความเข้าใจ การพิจารณาในเหตุผล ซึ่งจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้านนี้มีผลต่อเราทุกคนในการดำเนินชีวิต หากขาดปัญญาเสียแล้ว การเป็นอยู่ที่ต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่มีองค์ประกอบ 3 ด้านก็อาจจะนำมาซึ่งความทุกข์ ไม่สามารถควบคุมสติสัมปชัญญะและอารมณ์ได้ “ปัญญาจะเป็นตัวชี้นำบอกทาง ให้แสงสว่าง ขยายขอบเขต ปรับแก้จิตใจและพฤติกรรม และปลดปล่อยให้หลุดพ้นจากปัญหาหรือทุกข์” เมื่อปัญญาถูกพัฒนาขึ้นจนเห็นแจ้งตามความเป็นจริงของ สรรพสิ่งทั้งปวง (ชั้นบรรลुरुธรรม) จนสามารถคลายจากความยึดมั่นถือมั่นในรูปร่างกายจิตใจนี้ได้อย่างแท้จริงแล้ว ย่อมเข้าถึงความสุขสงบสันติ เป็นอิสระจากเครื่องพันธนาการทั้งปวงของโลก จะเข้าถึงความสุขสงบอย่างแท้จริง ด้วยการฝึกอบรมปัญญาให้พัฒนาขึ้นตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ประเภทของปัญญา

ประเภทของปัญญามีการจำแนกอย่างพิสดารโดยเฉพาะปัญญาในคัมภีร์วิสุทธิมรรคของพระพุทธโฆสจารย์ ซึ่งท่านได้แบ่งออกเป็นหมวดๆ ผู้ศึกษาขอยกมากล่าวไว้ในที่นี้เพียงปัญญาที่ถูกพัฒนาด้วยการศึกษาเล่าเรียน คือ การฟัง การอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ทดลองปฏิบัติจริงมี 3 ประเภท (พระพุทธโฆสเถระ, 2556) ดังนี้

1. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการฟังจากผู้อื่น การอ่านหนังสือ การสังเกต และการเล่าเรียนศึกษาจากแหล่งข้อมูลภายนอกทั้งหมด ปัญญาขั้นนี้เป็นการรับข้อมูลภายนอกเข้าสู่ ภายใน โดยอาศัยกาลยามมิตรที่สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติที่ดี หรือได้จากครู อาจารย์ ตำรา และ สื่อการเรียนการสอนต่างๆ สำหรับคนทั่วไปเป็นการรับฟังข้อรู้ต่างๆ เพื่อเป็นฐานความรู้ในการคิดพิจารณาในขั้นของจินตามยปัญญาต่อไป

2. จินตามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการที่ไม่ได้ฟังจากคนอื่น แต่เกิดจากการคิด การค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ วิจัยและทดลองปฏิบัติ จนรู้เข้าใจและเห็นผลด้วยตนเอง หรือเป็น ความรู้ที่เกิดจากข้อมูลที่ได้รับมาจากสุตมยปัญญาอีกทอดหนึ่งคือ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นภายใน ความคิดของตนเอง โดยอาศัยฐานข้อมูลอื่นเป็นปัจจัยบ้าง เพื่อให้เป็นแนวทางในการคิดวิเคราะห์ จึงทำให้คิดได้ คิดเป็นและคิดถูกวิธี ความรู้ที่ถูกต้องจึงเกิดขึ้นภายในความคิดของตนได้

3. ภวานามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการเข้ามานสมาบัติทุกอย่าง หรือการลงมือทดลองปฏิบัติจนทำให้รู้เห็นประจักษ์ด้วยตนเอง ปัญญาขั้นนี้เป็นการรวบรวมเอาข้อมูลกับ ความคิดที่ผ่านการคิดพิจารณาไตร่ตรองมาแล้วเป็นอย่างดี ให้เป็นการสังเคราะห์เข้าด้วยกันจน ทำให้เห็นผลประจักษ์ที่สามารถปฏิบัติได้จริงและเป็นประโยชน์ ซึ่งตามความหมายของภวานา ก็แปลว่า ทำให้มี ทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา หรือเป็นการคิดสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น

ดังนั้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาทั้ง 3 ประเภทนี้ ถ้ากล่าวโดยทั่วไปแล้วก็ยังเป็นผลจากการพัฒนาปัญหาที่เป็นขั้นตอนตามลำดับ คือ 1) ปัญหาขั้นการพัฒนาเบื้องต้นด้วยการฟัง เล่าเรียนศึกษา คบหา กัลยาณมิตร สอบถามครูอาจารย์แล้วพัฒนาความรู้ของตนให้เกิดมีขึ้น ปัญหาขั้นนี้จึงเป็นสุตมยปัญญา 2) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาระบบความคิดของตนให้เป็นระบบคิดถูกวิธีและคิดอย่างสรวหาเหตุผลตลอดสายได้ดีเป็นต้น จัดเป็นจินตามยปัญญา 3) การพัฒนาขั้นสุดท้ายเป็นการพัฒนาตน ชั้นลงมือปฏิบัติการในภาคสนาม แล้วจึงรู้โดยประจักษ์ด้วยตนเองอย่างปลอดโปร่งจนหมดความลังเลสงสัย จัดเป็นภาวนามยปัญญา

การแสวงหาปัญญาทางการศึกษา

มนุษย์มีความแตกต่างจากสิ่งที่มีชีวิตประเภทอื่นเป็นอย่างมาก มนุษย์มีการพัฒนาด้านระบบประสาทและมันสมองอย่างสลับซับซ้อนจนมีความก้าวหน้าเป็นพิเศษ จึงสามารถสร้างระบบเสียงและสัญลักษณ์ใช้ในการติดต่อสื่อสารและแสดงออกทางความคิดการติดต่อสื่อสารของมนุษย์เป็นไปอย่างกว้างขวางด้วยการพูด การฟัง อ่าน และเขียน เพื่อแสดงออกซึ่งแนวคิดและประสบการณ์ต่างๆ รวมทั้งการตั้งคำถามและการสังเกตเพื่อแสวงหาความรู้ความจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวมนุษย์เอง สิ่งแวดล้อมและสังคม (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2553) มนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นโดยธรรมชาติ ต้องการแสวงหาความรู้ ความจริงอยู่ตลอดเวลา วิธีการที่มนุษย์ใช้ในการแสวงหาความรู้ ความจริง มีอยู่หลายวิธีที่ใช้เป็นหลัก พอที่จะแบ่งได้เป็น 4 วิธี ได้แก่ การใช้ประสบการณ์ การใช้แหล่งความรู้ การใช้เหตุผลและการทำวิจัย ปัจจุบันนี้ถือได้ว่าเป็นยุคแห่งการศึกษา เพราะการศึกษา คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้เฉลียวฉลาด สามารถนำไปประกอบอาชีพดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องเริ่มตั้งแต่ยังเป็นเยาวชน เมื่อเยาวชนเป็นคนดีแล้วจะได้เป็นกำลังของชาติต่อไป

1. ความหมายการศึกษา

คำว่า "การศึกษา" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า การเล่าเรียน การฝึกอบรม เป็นคำที่ใช้ในความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Education ซึ่ง Carter Victor Good (1973) ให้ความหมายในพจนานุกรมศัพท์การศึกษา 4 ประการ คือ 1) การศึกษา หมายถึง การดำเนินการด้วยกระบวนการทุกอย่าง ที่ทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ รวมทั้งทัศนคติและพฤติกรรมตามค่านิยมและคุณธรรมในสังคม 2) การศึกษา หมายถึง กระบวนการทางสังคมที่ทำให้บุคคลได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม ที่คัดเลือกและกำหนดไว้อย่างเหมาะสมโดยเฉพาะโรงเรียน เพื่อพัฒนาบุคคลและสังคม 3) การศึกษา หมายถึง วิชาซีพออย่างหนึ่งสำหรับครู หรือการเตรียมบุคคลให้เป็นครู ซึ่งจัดสอนในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย วิชาจิตวิทยาการศึกษา ปรัชญา ประวัติการศึกษา หลักสูตร หลักการสอน การวัดผล การบริหาร การนิเทศการศึกษา และวิชาอื่นๆ ที่ครูควรรู้ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเจริญงอกงามสำหรับครู 4) การศึกษา หมายถึง ศิลปะในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ในอดีต ซึ่งรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบสำหรับคนรุ่นใหม่

การศึกษาตามความหมายที่ถูกต้อง คือ ความหมายที่ตรงกับความหมายของคำในภาษาอังกฤษว่า "Education" ในภาษาไทย บางครั้งคนทั่วไปใช้คำว่าการศึกษาในความหมายที่คาดเคลื่อน คือ นำไปใช้ในความหมายของ คำว่า การเรียนรู้ (Learning) และคำว่าการศึกษาค้นคว้า (Study) ซึ่งมีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ โดยพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปมีทั้งทางดีหรือทางไม่ดีก็ได้ แต่คำว่า "การศึกษา" หมายถึง เฉพาะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่

เป็นไปในทางที่ดีและสังคมยอมรับเท่านั้น ส่วนคำว่า "การศึกษาค้นคว้า" หมายถึง การเสาะแสวงหรือค้นหาความรู้ (นันทพงษ์ ปุณชันธ์, 2552)

ดังนั้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การศึกษา คือ การดำเนินการด้วยกระบวนการทุกอย่าง ที่ทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ รวมทั้งทัศนคติและพฤติกรรมอื่น ๆ ตามค่านิยมและคุณธรรมเป็นไปในทางที่ดีและสังคมยอมรับ

2. การแสวงหาปัญญาทางการศึกษา

การแสวงหาความรู้ของมนุษย์โดยอาศัยกระบวนการทุกอย่างเพื่อให้เกิดปัญญา สามารถทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ รวมทั้งทัศนคติ และพฤติกรรมอื่น ๆ เป็นไปในทางที่ถูกต้องและดีงาม การดำเนินการด้วยกระบวนการทุกอย่างที่ทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ รวมทั้งทัศนคติและพฤติกรรมอื่นๆ ตามค่านิยมและคุณธรรมในสังคม นั้นมีวิธีการที่หลากหลายวิธี (สุชาติ สุขราช, 2530) ได้กล่าวถึงแนวคิดของ Gagne,R. (1970) ในเรื่องการจัดลำดับขั้นการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมภายนอกกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และสังเกตพฤติกรรมว่ามีการตอบสนองอย่างไร เพื่อที่จะจัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ถูกต้อง 1) การจูงใจ (Motivation Phase) การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ 2) การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Apprehending Phase) ผู้เรียนจะรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความตั้งใจ 3) การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ไว้เป็นความจำ (Acquisition Phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาว 4) ความสามารถในการจำ (Retention Phase) 5) ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Recall Phase) 6) การประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว (Generalization Phase) 7) การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (Performance Phase) 8) การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (Feedback Phase) ผู้เรียนได้รับทราบผลเร็วจะทำให้มีผลดีและประสิทธิภาพสูง

John Dewey (1910) ได้แบ่งขั้นการคิดไว้ 5 ขั้น ต่อมาเรียกว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method) มี 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นระบุปัญหา ขั้นตอนนี้เกิดจากการสังเกตพบเห็นปัญหารอบๆ ตัวแล้ว นำไปตั้งปัญหาและข้อสังเกต โดยการตั้งปัญหานั้นจะต้องชัดเจนไม่คลุมเครือ
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน คือการคาดคะเนคำตอบของปัญหาที่ต้องการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลความรู้ จากประสบการณ์เดิม สมมติฐานที่ดีต้องสัมพันธ์ปัญหาและสามารถตรวจสอบได้
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสำรวจ หรือการลงมือทดลองปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ว่า สมมติฐานที่ตั้งไว้ถูกต้องหรือไม่ ในกรณีที่เป็นทดลอง จะต้องวางแผนการทดลองเป็นขั้นตอน ระบุวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ และบันทึกผลอย่างละเอียดทุกขั้นตอน
4. ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตทดลองมาแปรความหมายเพื่อจะนำไปสู่การสรุปผล
5. ขั้นสรุปผลจากการทดลอง ทำให้ได้รับความรู้และคำตอบของปัญหา

สมบูรณ ศาลยาชีวิน (2526) ได้อธิบายว่า การเรียนรู้ทุกวิธีจะมีขั้นตอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนรู้ สำหรับขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเองประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้สิ่งแปลกใหม่ เป็นการเรียนรู้ในรูปของความรู้สึกกับความแปลกใหม่ที่ได้พบเห็นกับความรู้ต่างๆ ที่น่าสนใจ นำท้าทายสติปัญญา

ขั้นตอนที่ 2 การครุ่นคิดตรึงตรอง เป็นการเรียนรู้ที่มีระบบ มีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงพยายามให้ได้มาซึ่งความรู้ ความจริง อย่างมีระบบแบบแผน

ขั้นตอนที่ 3 การซาบซึ้งและการสร้างสรรค์ เป็นความพร้อมที่จะปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

Mutchnick and Berg (1998) ได้นำเสนอกระบวนการวิจัยใน ลักษณะวัฏจักรที่คล้ายคลึงกับแนวคิดของนูแมน ที่เริ่มต้นด้วยแนวคิดในการวิจัยของผู้วิจัย แล้วศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ หลักการ แนวคิดทฤษฎีที่นำมาสนับสนุน แล้วจึงกำหนดสมมุติฐาน สร้างและพัฒนาเครื่องมือ วิธีการออกแบบการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และนำเสนอ เผยแพร่ผลการวิจัย โดยมี 7 ขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัย 2) กำหนดสมมุติฐาน 3) กำหนดความหมายและการวัด 4) เก็บรวบรวมข้อมูล 5) วิเคราะห์ 6) สรุปผล และ 7) นำเสนอเผยแพร่ผลการวิจัย

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การแสวงหาปัญญาทางการศึกษา เมื่อนำกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ทางการศึกษา มาเชื่อมโยงกับการให้ได้มาซึ่งปัญญาตามความหมายปัญญา 3 ประเภทในหลักของพระพุทธศาสนา นั้น สามารถสรุปรวมลงได้ 3 วิธีหลัก คือ 1) สุตะ คือ การฟัง การอ่าน 2) จินตะ คือ การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ 3) ภavana คือ การสังเคราะห์ และนำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง

วุฒิธรรม 4 : หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการแสวงหาปัญญา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานหลักธรรมสำคัญสำหรับยึดเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตแก่พุทธสาวกทั้งหลาย โดยไม่จำกัดเพศ วัย และอาชีพ สำหรับหลักธรรมที่จะอำนวยความสะดวกโดยตรงกับการเรียนการสอน คือ วุฒิธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องเจริญ หรือธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญองงามทางปัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เกื้อกูลต่อการศึกษา เพื่อพัฒนาปัญญาให้เจริญขึ้น ประกอบด้วยองค์ 4 ได้แก่ (พระมหาอดิศร ธิรสีโล, 2545)

1. สัปปุริสสังเสวะ เสวนาผู้รู้ คือ รู้จักเลือกแหล่งวิชา คบหาท่านผู้รู้ ผู้ทรงความดี มีภูมิธรรมปัญญา

2. สัทธัมมัสสวนะ ฟังดูคำสอน คือ เอาใจใส่สดับตรับฟัง ทั้งจากตัว ฟังคำบรรยาย คำแนะนำสั่งสอน แสวงหาความรู้ทั้งจากตัวบุคคลโดยตรง และจากหนังสือ หมั่นสอบถามให้เข้าใจถึงความรู้ที่แท้จริง

3. โยนิโสมนสิการ คิดให้แยบคาย คือ รู้เห็นได้อ่านได้ฟังจากสิ่งใดก็รู้จักคิดพิจารณาด้วยตนเอง โดยแยกแยะให้เห็นสภาวะและสืบสาวให้เห็นเหตุผลว่า นั่นคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

4. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ ปฏิบัติให้ถูกหลัก คือ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนรับฟังและตรึงตรองเห็นชัดแล้วไปใช้ปฏิบัติหรือลงมือทำให้ถูกต้องตามหลักความมุ่งหมาย

ผู้ศึกษาสามารถจึงสรุปได้ว่า การที่ใครจะหวังความเจริญรุ่งเรืองทางปัญญา ลำดับแรกสุด คือ หาคูครูให้ได้ก่อน แล้วก็ฟังคำสอน จึงใช้การคิดพิจารณาอย่างแยบคาย สุดท้ายจึงนำมาปฏิบัติทำให้ถูกต้องตามหลัก คือ ให้สอดคล้องพอดีตามขอบเขตความหมายและวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรมข้ออื่นๆ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและตรึงตรองเห็นแล้วนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลัก ตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้นๆ ก็จะนำไปสู่ปฏิบัติไปสู่ความเจริญองงามแห่งปัญญา

การแสวงหาปัญญาทางการศึกษาตามหลักคุณธรรม 4

การศึกษาธรรมะทุกๆ คำของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องทำด้วยความรอบคอบและระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ หลักการศึกษาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ไว้นั้น คือ วุฒิธรรม 4 ประการ ได้แก่

1. สปัปฺริสสังเสวะ: หาครูดีให้พบ

การที่ใครจะมีความเจริญก้าวหน้าในทางโลกหรือทางธรรมหรือไม่นั้น ก็ขึ้นอยู่กับว่าคนๆ นั้นเลือกใครมาเป็นครูสอนตัวเอง เพราะว่าสิ่งที่น่ากลัวที่สุดในชีวิตก็คือ การเลือกครุผิด เพราะนอกจากจะได้รับความรู้ผิด ต้องกลายเป็นบุคคลที่มีมิจฉาภิภูแล้ว ยังส่งผลให้ตัดสินใจที่ไม่ดีมาจากครุอีกด้วย และเราก็จะกลายเป็นคนประเภทที่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมไม่หยุดหย่อน ด้วยเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงให้ความสำคัญของการหาครุดีให้พบไว้เป็นอันดับแรกของชีวิต การเลือกครุนั้นต้องพิจารณา 2 เรื่องใหญ่เป็นสำคัญ คือ ต้องพิจารณาจากการมีความรู้จริงและการมีนิสัยดีจริง เราจึงจะแน่ใจได้ว่า ท่านสามารถสอนเราได้จริงทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพราะว่าท่านมีนิสัยดีจริงนั้นก็เท่ากับเป็นการยืนยันว่าเรื่องที่ท่านกำลังสอนอยู่นั้นท่านปฏิบัติได้จริง การเลือกครุจึงสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง นั่นก็เพราะครุ คือ บุคคลที่เป็นต้นแบบด้านความรู้และความประพฤติที่ดีให้แก่ผู้เรียน ต้นแบบจึงเป็นสิ่งสำคัญ และสภาพสังคมย่อมจะสะท้อนให้เห็นถึงผลแห่งการหล่อหลอมบ่มเพาะนิสัยของครุอาจารย์ (พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), 2550)

ดังนั้น ข้อที่ควรพิจารณาในการหาครุดี คือ 1) มีความรู้จริงในสาขาวิชาที่ท่านสอน 2) ปฏิบัติได้จริงตามที่ศึกษามาและรักษาสุขภาพตนเองได้เป็นอย่างดี 3) มีนิสัยดีจริง มีความประพฤติน่าเคารพ น่าเทิดทูน เป็นกัลยาณมิตรให้ตนเองได้จริง 4) ครุสั่งสอนได้จริง สามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้ลูกศิษย์รู้จริงได้ แต่ในความเป็นจริงนั้น ครุที่จะมีคุณสมบัติครบ 4 ด้านบางทีก็หาได้ยาก คนที่มีคุณสมบัติครบ อาจไม่ใช่คนที่รู้เรื่องสิ่งที่เราจะศึกษา ควรพิจารณาเป็นรายบุคคลหรือเป็นเฉพาะเรื่องไปโดยใช้วิจารณญาณของตน ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานความถูกต้องและดีงามเป็นหลัก

2. สัทธัมมัสสวนะ: ฟังคำครูให้ชัดเมื่อเราได้พบครูแล้วสิ่งสำคัญเป็นอันดับสองก็คือ ต้องฟังคำครูให้ชัด อย่าให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนเพี้ยนความหมาย เพราะถ้าฟังไม่ชัดแล้วจำไปทำผิดๆ ก็จะก่อปัญหาให้มากมายในภายหลัง ซึ่งอาจรุนแรงถึงขั้นเสียเงินเสียทอง เสียชื่อเสียง หรือเสียชีวิตได้เลยทีเดียว การฟังคำครูให้ชัดคือ ฟังแล้วอย่าฟังผ่าน ๆ ฟังแล้วต้องได้คำจำกัดความของเรื่องนั้นๆ ออกมาอย่างชัดเจน

การให้คำจำกัดความ คือ การกำหนดความหมายที่ถูกต้องและชัดเจนทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ เพื่อให้ครูและนักเรียนเกิดความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องความหมาย หลักการปฏิบัติ ทิศทางการปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ การศึกษาเรื่องใดก็ตามถ้าผู้สอนไม่ให้คำจำกัดความแก่ผู้เรียนอย่างชัดเจน หรือให้คำจำกัดความไม่ชัดแล้ว ผู้เรียนจะมีโอกาสเข้าใจผิดจากความถูกต้อง ส่งผลให้การคิด การพูด และการปฏิบัติ ย่อมเกิดความผิดพลาดตามไปด้วย ถ้าครูไม่ได้ให้มาก็ต้องซักถามกับครูให้เป็น ถ้าครูตอบแล้วยังไม่เข้าใจ ไม่ชัดเจน ก็ต้องไปค้นคว้าเพิ่มเติมเอง วิธีการหาคำจำกัดความแบบง่ายๆ ก็คือ การตั้งคำถามในเรื่องที่เรียนด้วยคำว่าอะไร หรือที่เป็นภาษาอังกฤษ เรียกว่า What ก็จะได้คำจำกัดความออกมา ความเข้าใจที่ถูกต้องในการเล่าเรียน การฟังธรรม หรือแม้การฟังอื่นๆ ย่อมส่งผลไปถึงการคิดถูกต้อง การพูดถูกต้อง และการกระทำถูกต้องตามลำดับ คนๆ นั้น จึงจะได้รับผลลัพธ์ที่ถูกต้องต่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต (พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), 2553)

ดังนั้น การที่ศิษย์จะสามารถเข้าใจสิ่งที่ครูสั่งสอนได้ถูกต้องมีวิธีการดังนี้ คือ 1) จับเนื้อความหรือประเด็นสำคัญของคำสอนของครูในเรื่องนั้นๆ ได้ถูกต้อง โดยตั้งคำถามว่า What (อะไร) 2) สามารถให้คำจำกัด

ความ หรือนิยามของถ้อยคำอันเป็นสาระสำคัญของคำสอนนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน หากเกิดข้อสงสัยต้องซักถามให้ชัดเจนหรือหาข้อมูลเพิ่มเติม ไม่ฟังผ่าน 3) สามารถจัดประเภท ลำดับ และความสำคัญของเนื้อหาสาระที่ได้ฟังทั้งหมด 4) สามารถเชื่อมโยงเปรียบเทียบระหว่างหัวข้อต่างๆ ทั้งหมดที่ได้ฟังจนสามารถยกตัวอย่างสิ่งที่ได้ฟังหรือประสบการณ์ที่เคยพบเห็นมา

3. โยนิโสมนสิการ: ตรองคำครูให้ลึก

เมื่อเราได้พบครูดีแล้วได้ฟังคำครูชัดเจนแล้ว แต่จะเข้าใจความรู้ของครูได้ลึกซึ้งมากน้อยแค่ไหน ก็อยู่ที่การนำความรู้กลับมาไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง เพราะยังมีความลึกซึ้งมากเท่าไร การคิด การพูดการกระทำย่อมได้ผลมากยิ่งขึ้นเท่านั้นด้วย

การตรองคำครูให้ลึก คือ การไตร่ตรองให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะศึกษานั้นๆ วิธีการหาวัตถุประสงค์ก็ทำได้ง่ายๆ ด้วยการตั้งคำถามว่า ทำไม หรือภาษาอังกฤษใช้คำว่า Why ถามคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่าทำไม ก็สามารถเห็นวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะศึกษานั้นๆ ส่งผลให้การคิด การพูด การปฏิบัติก็จะไม่ผิดพลาด จนสามารถเชื่อมโยงเข้ากับกาลทั้ง 3 คือ อดีต อนาคต ปัจจุบัน ใช้อดีตเป็นบทเรียนมาประพฤติปฏิบัติตามควรแก่กรณีของสิ่งนั้นในปัจจุบัน ใช้อดีต ปัจจุบัน เป็นตัวเชื่อมโยงไปสู่อนาคต จะทำให้มีความคิดเป็นระบบและสมเหตุสมผล จนสามารถใช้ประโยชน์จากความดีและความชั่วของคนอื่นรวมทั้งของตนเองมาเป็นบทเรียนในการเว้นการประพฤติในทางไม่ควรได้ (พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2534)

ดังนั้น หลักในการพิจารณาคำสอนของครูให้ลึกซึ่งมีวิธีการดังนี้ 1) รู้ที่มาที่ไปในสิ่งที่ศึกษาจนเข้าใจวัตถุประสงค์ของคำสั่งสอนนั้นๆ โดยตั้งคำถามว่า Why (ทำไม) 2) พิจารณาให้เห็นว่า เป็นคำสอนที่ถูกต้องและดีงามอย่างไร 3) พิจารณาว่าเมื่อเราปฏิบัติจะเกิดประโยชน์อย่างไร เมื่อไม่ปฏิบัติจะเกิดโทษอย่างไร 4) พิจารณาว่า ควรนำคำสอนนั้นไปปฏิบัติกับเรื่องอะไร กับใคร เมื่อไหร่ ที่ไหน และอย่างไรในชีวิตจริง โดยตั้งคำถามว่า How (อย่างไร)

4. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ: ทำตามครูให้ครบ

เมื่อเราหาครูดีพบแล้ว ฟังคำครูชัดแล้ว ตรองคำครูให้ลึกแล้ว สิ่งที่ต้องทำให้ได้ก็คือต้องปฏิบัติตามจริงให้ได้เหมือนกับครู มิฉะนั้น เราเก่งแต่ทฤษฎี แต่ไม่เก่งปฏิบัติ ชีวิตนี้จึงยากจะประสบความสำเร็จ ครูที่ดีจริงนั้นท่านสามารถสอนให้ศิษย์รู้จริงได้ และสามารถเป็นต้นแบบที่ดีจริงให้ศิษย์ดูได้ แต่ทำไมลูกศิษย์แม้เรียนจากครูคนเดียวกัน แต่กลับทำได้ไม่เหมือนกัน ลูกศิษย์บางคนกลับมาทำตามที่ครูสอนแล้วก็ประสบความสำเร็จ ร่ำรวย แต่ลูกศิษย์บางคนยิ่งทำยิ่งล้มละลาย นั่นเป็นเพราะทำตามคำครูไม่ครบ เพราะถ้าทำครบ ผลงานก็ต้องออกมาดูเหมือนที่ครูทำ วิธีการที่จะทำตามคำครูได้ครบนั้นมีทางเดียวก็คือต้องรับเอานิสัยที่ดีของครูมาเป็นนิสัยของตนให้ได้ ใครเรียนความรู้เรื่องอะไรกับครูคนไหน ก็ต้องไปเอานิสัยที่ดีจากครูท่านนั้นมาให้ครบ เพราะความสำเร็จของคนนั้น นอกจากหาครูดีให้พบ ฟังคำครูให้ชัด ตรองคำครูให้ลึกแล้ว ยังต้องมีนิสัยทุ่มชีวิตทำจริงเหมือนกับครูด้วยจึงจะสามารถปฏิบัติได้ผลดีจริง (พระภวานาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), 2550)

ดังนั้น หลักในปฏิบัติตามคำสอนของครูให้ครบและต่อเนื่องสามารถทำได้โดย 1) ปฏิบัติตามด้วยความตั้งใจและเต็มใจ เพราะมั่นใจว่ามีประโยชน์อย่างแท้จริง 2) พยายามปฏิบัติตามคำสอนให้ได้แม้จะลำบาก เพราะยังไม่คุ้นเคย 3) ตั้งใจปฏิบัติตามให้ถูกต้องอย่างมีศิลปะ ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบริบทต่างๆ 4) เมื่อลงมือปฏิบัติแล้วก็ควรตั้งคำถามว่า Result (ผลเป็นอย่างไร) เพื่อปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้นจนครบถ้วนบริบูรณ์

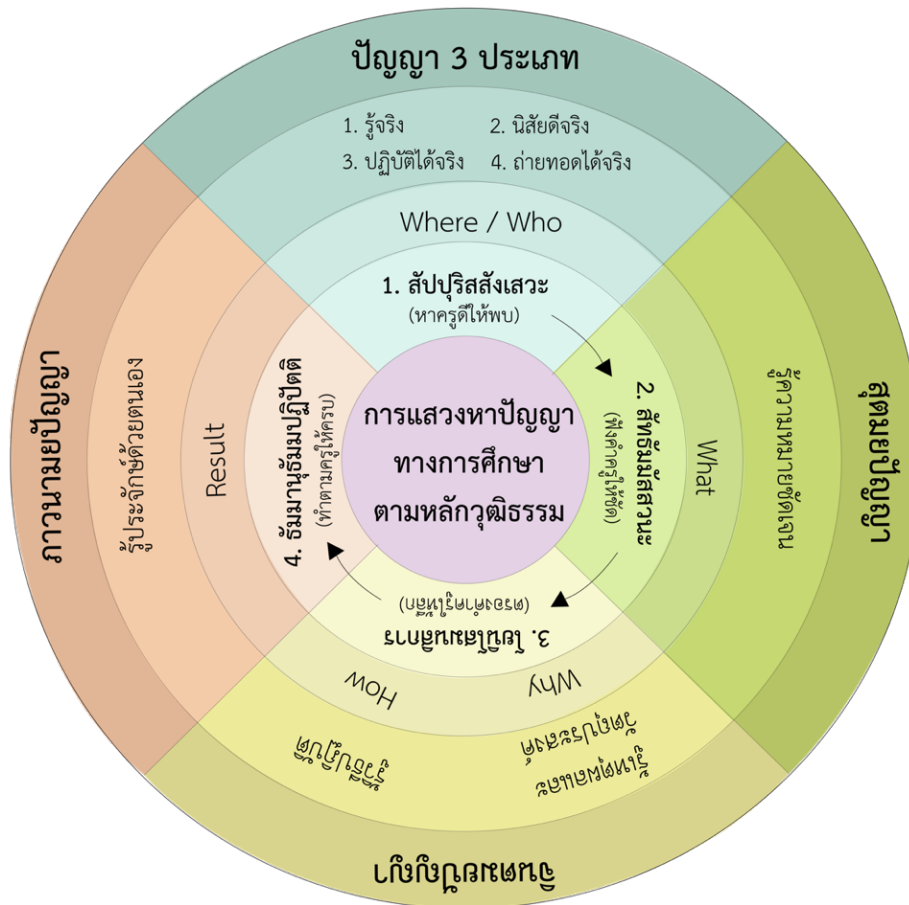

หากนำหลักการแสวงหาปัญญาด้วยหลักคุณธรรม 4 นั้นมาเชื่อมโยงกับความหมายของปัญญา 4 นั้นสำคัญ ที่เป็นความรู้อย่างทั่วถึงแท้จริง (สุรพล ไกรสรารุณี, 2552) และปัญญา 3 ประเภทตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็จะทำให้เห็นภาพได้ชัดว่า การแสวงหาปัญญาทางการศึกษาตามหลักคุณธรรม 4 นี้แต่ละขั้นตอนต้องทำอะไร เกิดผลในแต่ละขั้นตอนอย่างไร โดยมีกระบวนการ 4 ประการ ได้แก่

1. หาครูที่ดีให้เจอ ควรตั้งคำถามว่า ใคร กับ ที่ไหน เพื่อได้แหล่งความรู้ที่ถูกต้องและดีงาม โดยอาศัยหลักในการพิจารณาหาครูที่ดีคือ ต้องรู้จักจริง นิสัยดีจริง ปฏิบัติได้จริง และถ่ายทอดได้จริง
2. ฟังคำครูให้ชัด โดยตั้งคำถามด้วย What (คืออะไร) แล้วให้ได้คำจำกัดความก็จะรู้ความหมายชัดเจนย่อมเกิดปัญญาที่รู้ถึงคุณค่าและความหมายของสิ่งนั้นๆ จัดเป็น “สุตมยปัญญา”
3. ตรองคำครูให้ลึก โดยการตั้งคำถามด้วย Why (ทำไม) อย่างลึกซึ้ง จะเข้าใจตรงตามวัตถุประสงค์ตามเหตุและผลของสิ่งนั้นๆ ก็เกิดปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องของเหตุและผลของสิ่งนั้นๆ และเมื่อตั้งคำถามด้วย How (อย่างไร) ในสิ่งที่ครูสอน ก็เกิดปัญญารู้วิธีการหรือวิธีปฏิบัติ จัดเป็น “จินตมยปัญญา”
4. ทำตามครูให้ครบ ให้ลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่ได้วิเคราะห์มาแล้ว แล้วตั้งคำถามว่า Result (ผลเป็นอย่างไร) ย่อมเกิดปัญญาที่รู้จักจักความเป็นจริงด้วยตนเอง ทำให้ปลอดโปร่งโล่งใจ คลายความลังเลสงสัย เรียกว่า “ภาวนามยปัญญา” และพร้อมที่จะปรับปรุงความรู้ต่างๆ ให้ดีและก้าวหน้าขึ้นตลอดเวลา

บทสรุป

การแสวงหาปัญญาทางการศึกษาคือการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ โดยอาศัยกระบวนการทุกอย่างเพื่อให้เกิดปัญญา สามารถทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ รวมทั้งทัศนคติ และพฤติกรรมอื่นๆ เป็นไปในทางที่ถูกต้องและดีงาม โดยอาศัยหลักคุณธรรม 4 ประการ เป็นพื้นฐานสำคัญ ที่จะทำให้ผู้ที่ศึกษารู้สึกว่าตนเองได้รับปัญญาอย่างเต็มที่ คือ ครบถ้วน ชัดเจน และลึกซึ้ง ว่าอะไร (What) ทำไม (Why) อย่างไร (How) และผลเป็นอย่างไร (Result) เมื่อผู้เรียนรู้สึกว่าจะตนเองได้รับปัญญาอย่างเต็มที่ จึงเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จนกระทั่งเกิดเป็นความซาบซึ้งในปัญญาในแต่ละด้าน แต่การที่ผู้แสวงหาจะมีทักษะในการจับประเด็นคำสั่งสอนของครู จนเกิดปัญญาสามารถตรงตามคำสั่งสอนของครู อีกทั้งมีแรงบันดาลใจที่จะนำคำสั่งสอนของครูไปปฏิบัติ จำเป็นต้องได้รับคำแนะนำพร่ำสอนจากครูอย่างต่อเนื่อง โดยสรุปก็คือ คุณธรรม 4 ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สอนและผู้เรียนอย่างมาก หากเพียงผู้ศึกษาตั้งใจศึกษาให้ครบทั้ง อะไร ทำไม อย่างไร และผลเป็นอย่างไร แล้วลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว ย่อมเกิดประโยชน์ 5 ประการ คือ 1) เกิดเส้นทางการแสวงหาปัญญาที่ถูกต้อง 2) สามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สอบถามได้ 3) เป็นที่พึ่งให้กับตนเองและผู้อื่นได้ 4) ประสบความสำเร็จตามอย่างครู 5) มีนิสัยและความสามารถที่ดี สุขและความสำเร็จในชีวิตย่อมเกิดขึ้นทันที เหตุนี้ การแสวงหาปัญญาด้วยหลักคุณธรรม 4 นั้นมาเชื่อมโยงกับปัญญา 3 ประเภทตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แต่ละขั้นตอนต้องทำ โดยมีกระบวนการ 4 ประการ ได้แก่ 1) หาครูที่ดีให้เจอ 2) ฟังคำครูให้ชัด 3) ตรองคำครูให้ลึก 4) ทำตามครูให้ครบ สรุปเป็นภาพองค์ความรู้จากการศึกษาในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการแสวงหาปัญหาทางการศึกษาตามหลักภูมิธรรม 4

เอกสารอ้างอิง

ธีรวัฒน์ วงศ์แก้ว. (2554). การศึกษาคือปัจจัยที่ 5 ของชีวิต. แหล่งที่มา <https://shorturl.asia/27NJY> สืบค้นเมื่อ 24 ก.พ. 2565.

นันทพงศ์ ปุณขันธ์. (2552). ความหมายการศึกษา. แหล่งที่มา <https://sites.google.com/site/nanthphngs/kar-suksa> สืบค้นเมื่อ 24 ก.พ. 2565.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฉัฐญาโณ) (2534). อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). พจนานุกรมพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2545). ชีวิตที่เป็นอยู่ดี ด้วยมีการศึกษาทั้ง 3 ที่ทำให้พัฒนาครบ 4. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระพุทโธสเถระ. (2546). วิสุทธิมรรค. แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์พรินติ้ง.

- พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). (2550). **ชีวิตนี้มีไว้ทุ่มเต็มพั้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). (2553). **ศาสตร์และศิลป์แห่งความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานโรงเรียนอาชีวศึกษา.
- พระมหาดิศร ถิรสีโล. (2545). **คุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2553). **วิธีแสวงหาความรู้/ความจริงของมนุษย์**. แหล่งที่มา <https://shorturl.asia/ufGQS> สืบค้นเมื่อ 24 ก.พ. 2565.
- สมบูรณ์ ศาลาชีวิน. (2526). **จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่**. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- สุชาติ สุขราช. (2530). **ทฤษฎีการเรียนรู้ 8 ชั้น ของกาเย**. แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/514954> สืบค้นเมื่อ 24 ก.พ. 2565.
- สุรพล ไกรสรารุฒิ. (2552). **คู่มือปัญญาในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสถาน
- Carter Victor Good. (1973). **Dictionary of education**. 3d ed. New York: McGraw-Hill.
- Gagne, R. (1970). **The conditions of learning**. Aguilar. Madrid.
- John Dewey. (1910). "What is thought?" Chapter 1 in *How we think*. Lexington, Mass: D.C. Heath.
- Mutchnick, R. J., & Berg, B. L. (1996). **Research Methods for the Social Sciences: Practice and Applications**. Boston, MA: Allyn and Bacon.